

SLATINE UGROŽENI BISERI VOJVODINE

Stručna podrška: Jelena Šeat, master biolog, Udruženje "HabiProt", Beograd, dr Dragan Vajgand, Agroprotekt doo, Sombor

Zaslanjena zemljišta, na žalost, veoma često se smatraju nepoželjnim na područjima gde je prisutna intenzivna poljoprivredna proizvodnja. Pokušaji da se njihova fizička i hemijska svojstva poprave su retko kada urodila plodom. Ako bi se u pojedinim slučajevima i uspelo sa prevođenjem slatina u obradive površine, postignuti rezultati su bili privremeni. Istovremeno su uzrokovali neželjene efekte po okolno poljoprivredno zemljište i prirodne ekosisteme. Postavlja se pitanje: Zašto se i dalje ulažu napor u popravljivanje „nepopravljivih“ slatinastih zemljišta?

Stalna želja za povećanjem obradivih površina, uslovlila je da i površine pod slatinama budu podvrgnute vrlo agresivnim melioracionim merama uz visoka finansijska ulaganja. Ceo trud je neretko padao u vodu samo tokom jedne nepovoljne sezone, kada bi nivo podzemnih voda bio malo viši od uobičajenih vrednosti. Iako prirodni ciklusi kretanja soli i vode u slatinastim zemljištima zadaju muke poljoprivred-

nicima, ovaj fenomen je zaslužan za opstanak nekoliko biološki najvrednijih područja u Vojvodini.

Slatinska staništa odlikuje prisustvo vrlo specifičnih vrsta biljaka koje su adaptirane na ekološke uslove koji su ovde prisutni i nekima od njih su neophodne povišene koncentracije soli u zemljištu da bi se održale u životu. Ovakve biljke se nazivaju halofitama i predstavljaju prave retkosti u Evropi i svetu. Staništa halofita u Vojvodini su panonske, slane stepe i slane močvare koje su kao stanišni tipovi ograničene isključivo na Panonsku niziju. Područja slanah stepa i močvara su jedinstvena po biljnom svetu. Neretko su i poslednja utočišta većeg broja endemičnih panonskih biljaka.

Jedan od osnovnih pravnih dokumenata Evropske unije koji štiti najvrednije predstavnike evropske flore i faune „Direktiva o staništima“ (Habitat Directive), prepoznaje panonske slatine kao staništa prioritarna za zaštitu u Evropi. Slatinska područja i

nacionalno zakonodavstvo ih prepoznaje kao izuzetno vredna područja. Ona često imaju status „Područja od međunarodnog značaja za biljke“ (Important Plant Area, IPA) i/ ili „Područja od međunarodnog značaja za ptice“ (Important Bird Area, IBA), a najvredniji delovi velikih slatina se nalaze u sklopu zaštićenih područja kao što su Specijalni rezervati prirode „Slano Kopovo“, „Okanj Bara“, „Ludaško jezero“ i „Selevenjske pustare“.

U Vojvodini slatine se mogu naći uz veće rečne tokove (Tisa, Dunav, Tamiš) i do XX veka ova područja su služila isključivo kao pašnjaci, jer nestabilne podzemne vode nisu dozvoljavale drugačije vidove korišćenja. Sa izgradnjom kanalske mreže, veliki broj slanah močvara i bara je nestao sa područja Vojvodine, a sa njima i mnoge lepe vrste biljaka i životinja vezane za data staništa. Međutim, jedna od najvećih pretnji po preostale slatinske fragmente je izostanak ispaše. Ispašom se uvećava raznolikost staništa slatina,

što omogućava opstanak velikog broja retkih vrsta ptica i biljaka, a njenim izostankom dolazi do zakorovljavanja i zarastanja slatina čime se umanjuju njihove izvorne biološke vrednosti.

Slatinska područja Panonske nizije dugoročno mogu da opstanu samo uz stoku koja se na njima napasa. Stoga bi bilo mnogo bolje da se slatine koriste kao osrednje kvalitetni pašnjaci, a ne da se pretvaraju u veoma loše oranice.

Slatine često pripadaju državnim parcelama koje se licitiraju. U zakup ih uzimaju ratari umesto da te parcele pod povoljnijim uslovima dobijaju stočari. Oni bi svoju proizvodnju mogli da lociraju na rubove slatina. Slobodnom ispašom bi životinje bile u boljoj kondiciji, a slatinama bi se obezbedio trajan održiv opstanak.

Praksa je pokazala da je tradicionalno (ekstenzivno) stočarstvo najbolji način održavanja slatinskih predela i očuvanja njihovog prirodnog bogatstva. Pozitivni primeri iz okolnih zemalja koje imaju višegodišnje iskustvo u upravljanju slatinama putem ispaše, mogli bi se primeniti i kod nas. Najznačajnije napore na polju održavanja i obnove slatina je uradila Mađarskoj gde je za oko petnaestak godina od višemilion-skih projekata, obezbeđenih od strane Evropske unije, restaurirano nekoliko desetina hiljada hektara slatinskih staništa, obnovljen stočni fond za više stotina grla autohtonih rasa goveda i ovaca, a dobar deo sredstava je uloženi u razvoj lokalnog etno i ekoturizma. Primarni cilj projekata u Mađarskoj je bio obnova prirodnih vrednosti slatinskih staništa uz paralelan razvoj lokalne privrede, kako bi se obezbedi-

la održivost projekata i ti projekti su vremenom postali samoodrživi.

Savremeni evropski modeli razvoja poljoprivrede podrazumevaju njenu koegzistenciju sa prirodnim ekosistemima i minimalan uticaj na biodiverzitet, a program Natura 2000 je upravo model po kojem je zamišljeno da ovo funkcioniše. Naime Natura mrežu čine zaštićena područja zemalja Evropske unije, šira okolina zaštićenih područja gde su čovekove aktivnosti intenzivnije, kao i zelena infrastruktura koja ova područja međusobno povezuje. Natura 2000 ima za cilj očuvanje evropskog biološkog bogatstva uz održivi razvoj poljoprivrede i šumarstva. Brojna slatinska područja Vojvodine su već u sastavu Ekološke mreže Srbije, koja treba da postanu deo Natura 2000 po pristupanju Srbije Evropskoj uniji.

Osim pokušaja prevođenja slatina u obradivo zemljište veliki problem

predstavlja i spaljivanje ostataka trava na slatinama. Neki stočari paljenjem pokušavaju da unište biljke koje stoka ne jede jer su bodljikave. Na žalost upravo te biljke su višegodišnje sa jakim rizomima koji prežive paljevine i prve se nakon njih obnavljaju zauzimajući time sve veće površine pašnjaka - slatina.

Puno ljudi putuje daleko da bi videlo nacionalne parkove, planinske vrhove i druga prirodna bogatstva. Slatine su biseri Vojvodine i ne treba da ih čuvamo zbog drugih nego zbog nas, jer je malo ljudi na planeti koji mogu da uživaju u ovakvim predelima.

Pravo je vreme da stavimo tačku na uzaludno "kroćenje" slatina dok ih nismo u potpunosti izgubili. Treba se okrenuti njihovom održivom korišćenju koje će osigurati očuvanje bioloških vrednosti ovih jedinstvenih panonskih predela.

